

PRESENTACIÓ

Conten les cròniques que un matí d'hivern de finals del segle XIX, el mestre Jigoro Kano, nascut l'any 1860, eixia a passejar al bosc nevad que envolta el temple de Kodokan, i anava deixant un rastre de petjades en la neu. Es va fixar en la vegetació que hi havia a l'entorn del temple i veié els forts roures que s'aixecaven cap a l'atzur en un dia clar; les branques estaven cobertes de neu, algunes en tenien molta però també en veié d'altres amb les branques estellades, partides i desplomades al terra. A mesura que avançava en veia més i més, d'estenallats i romputs; per més durs i resistents, els roures tenien un límit, perquè si hi acumulaven molta neu, tard o d'hora acabaven cedint i esclafint pel pes.

A una banda del camí també observà unes garrigues farcides de canyes de bambú, que formaven cercles entre l'espai buit que deixen els roures; les canyes de bambú també suportaven la nevada i les tempestes i es vinclaven pel pes de la neu fins i tot a tocar del terra amb el plomall encimbellat; tot i això, cap n'era trencada. Veié amb alegria que quan la neu acumulada sobrepassava cert nivell, el bambú l'espolsava al terra i recuperava la forma original, esvelta i de bell nou apuntant cap al l'atzur immaculat. El bambú, que era més dèbil i fràgil que la fusta del roure, havia trobat un sistema senzill de recuperar-se i no ser vençut pel pes de la neu: la flexibilitat.

De retorn cap al temple de Kodokan, Jigoro Kano anava pensant que la força sempre té un límit quan troba una força major que el bloqueja, però, en canvi, el dèbil, si pot ser prou flexible i aprofita la força adversa, la pot desequilibrar i fer-la tombar, i així el dèbil podria recuperar la posició inicial i començar de bell nou un cicle de resistència i revivificació. El mestre acabava d'assenyar els fonaments de l'art marcial, que avui anomenem JUDO, i que vol dir «El camí a la flexibilitat».

Jigoro Kano era fràgil de cos i en la pràctica del Jiu-Jitsu sempre el vencien els contraris i se'n burlaven perquè era baixet i amb poca força. Ell acabà per inventar aquesta tècnica, que avui forma part com a disciplina olímpica des de l'any 1964, però que també abastava uns valors ètics i morals, segons l'educació japonesa del moment, i que s'allarga en un tarannà filosòfic en el qual la premissa de la flexibilitat serà preceptiu per recobrar la llibertat d'acció i d'opinió, i encara arriba a la transformació física i emocional de l'individu mitjançant una educació i un rerefons cultural en el qual, la solitud no ha de ser considerada una enemiga, sinó una col·laboradora de l'art de la flexibilitat que ens farà recobrar la llibertat.

Luis Huerta Naves i la seua muller, Maria Varela Rodríguez, no inventaren cap art marcial, però foren els responsables de l'escola colònia d'Antella durant els anys 1937 i 1938, situada a la plaça del rei, en

la casa propietat de la Séquia Reial. Foren dos mestres asturians que aplicaren la metodologia innovadora en aquells temps. Aquest mètode pedagògic avançat se centrava en l'educació dels infants des de l'inici de la vida i es basava a procurar una bona salut física, mental, ambiental, ètica i corporativa.

La nostra revista divuitena es mostra com un monogràfic sobre l'escola durant la guerra civil del 1936-39 i la colònia d'acollits i refugiats, xiquets i adolescents de les zones de la Meseta, sobretot de la ciutat de Madrid, i que relata com es va enfocar l'educació i l'atenció per part de l'escola i de la gent del poble d'Antella envers aquelles animetes perdudes al bell mig d'un conflicte bèl·lic que els tallà l'adolescència i els marcaria un futur ben poc esperançador.

L'article central està emmarcat d'altres en els quals es relata la vida diària dels xiquets acollits per les famílies d'Antella, la seua alimentació, l'allotjament, la higiene personal, els jocs i els passatemps als carrers del poble; d'altres, que aporten les anècdotes familiars i el record que en quedà inesborrable en el temps i que perviurà en el refugiats anys després del seu retorn a Madrid, l'afecte, les emocions i agraïments, tota aquella vida en comú fora d'un món conegut que tanmateix els ajudarà a desenvolupar-se d'adults en solitud i estranyesa en el món hostil de la postguerra.

La nostra revista es completa amb l'anàlisi de l'organització municipal d'Antella durant el conflicte i les estructures econòmiques i l'atenció a la ciutadania des de l'Ajuntament, lligat com estava de mans i peus per la guerra i amb uns recursos esquistats que no s'hauria pogut portar endavant sense la col·laboració i l'ajuda dels habitants i les famílies d'Antella que van fer tots els possibles perquè l'estada dels xiquets refugiats fora el més còmoda i el menys estranya del seu món conegut. El lector ho comprovarà «in situ» amb la transcripció d'una entrevista a Carlos Clemente, supervivent d'aquella colònia de xiquets que va reviscolar als avatars de la Història i a la bestialitat que es fa palesa en cada guerra. Tanca la nostra publicació l'espai dedicat a la reflexió personal i la literatura amb un relat que ens fa viatjar en projectes per un món millor i un futur en llibertat.

Tanmateix, el que vindria després, el que ens farà present a la realitat de la postguerra no serà l'esperable. Tots aquells nascuts durant la fi del conflicte, que s'allargarà més de 40 anys, hem pogut constatar en les nostres carns i en els nostres cervells l'esfondrament d'aquell sistema educatiu iniciàtic i de fort enllaç europeu, i com es va estroncar i desfer per retornar al sistema primitiu, dogmàtic, facinerós, medieval i encara anomenat per alguns com a «africanista». I amb això hem perviscut fins avui en dia, en el qual la llibertat d'acció i pensament, la flexibilitat mental, es reduirà al nou pensament del «perquè sí, perquè ho dic jo i punt». Quan un deixeble preguntava al mestre: «per què?» la resposta era aquella sonsònia monocord del «perquè sí», quan ni en lletres ni en ciències no hi ha cap «perquè sí», però l'alumne es veu obligat a callar i a tenir fe en els dogmes de la Santa Institució Reial i Divina, i no hi havia marge per a la reflexió dialèctica. Punt i final. La ciència i l'educació durant l'època franquista havien quedat reduïdes al toc de Campana i al recompte del Rosari. Final de la Història.

Quan els mestres es trobaven amb els adolescents entre 10 i 15 anys, amb la crisi emocional, biològica, augmentada per la crisi de la fam i la misèria de postguerra, i que es manifesta en desordres de rebel·lia i protesta, atès que no saben gestionar la seua pròpia llibertat, i aquest desconeixement es

manifesta en forma d'agressions a l'entorn, objectes, companys, mestres, tutors i fins i tot envers un mateix tot auto lesionant-se, la resposta només podia ser la vara i el silenci.

Ara podem veure fins i tot amb una certa tristesa tot aquell temps, perquè la resposta a qualsevol «per què?» sempre serà d'allò ben senzill, ja que només caldrà fer-li una consulta en algú que en sàpia més o una simple repassada a l'enciclopèdia Larousse i un curt teclieg al Google; però, clar, això suposava haver de «pensar» i era més fàcil no pensar i tenir fe i tallar en sec la pregunta. L'africanista serà expeditiu i davant la ploma sempre es mostrarà àvid per aixecar l'espasa (o potser era una simitarra?) i escapçar qualsevol sospita d'heterodòxia amb gran facilitat per transformar el rastre de tinta en un regall de sang.

El mestre Jigaro Kano en torna ara sobre les seues petjades en la neu cap al temple, però no en torna amb les mans buides sinó que ha tallat unes canyes de bambú amb les quals fabricarà les plomes que feien usar abans per traçar els ideogrames de l'escriptura japonesa que decoren les parets de l'interior del temple amb llargues tirallongues de paper de palla d'arròs. També Luis Huerta i Maria Valera han recollit la fusta de roure o de pi amb què es fabriquen els llapis que reparteixen entre els xiquets de l'escola taller i els de la colònia d'Antella per fer-los aprendre a escriure l'alfabet llatí i les xifres àrabs per redactar i solucionar els dictats i l'àlgebra iniciàtics, de la mateixa manera que les mestres de l'escola la Xarquia d'Antella ensenyen els seus alumnes l'ús de l'ordinador que ha substituït la tinta i el carbó per una codificació electrònica en sistema binari, però tot va a portar-los envers un mateix objectiu: com aprendre a gestionar la seua llibertat i com els pot ser de profitosa en el futur i en l'entorn de la comunitat on viuran i es formaran i ajudaran els altres a resoldre els problemes de l'avenir sense necessitat de tralles, cilicis, vares ni espases.

Molt bé; però ara vindrà l'africanista i ens preguntarà: «i això de la llibertat, serveix per a res?» La filòsofa alemanya Hannah Arendt (1906-1975), que acabà treballant com a periodista a Nova York, però amb una forta vocació de mestra del pensament centreeuropeu en els moments tràgics de la segona guerra mundial, autora del tractat impagable «La Condició Humana» (1958), li hauria respost amb una facilitat i rapidesa magistrals: la llibertat serveix per fer-te disposar de temps per a pensar com pot ser que el vímet i el jonc (no tenim bambú en aquestes latituds), poden resistir els embats de les nevades, la fortor de les tempestes i sobreviuen als avatars de l'adversitat de la fortuna quan tots els arbres poderosos del bosc han estat arrabassats del terra, i com encara poden retornar a la flexibilitat i esveltesa inicials, una vegada i una altra, majestuosos i altius, amb el pas del temps, només acompanyats de la seua única, revivificant, silenciosa, solitud...

Associació Cultural CILIM